

บทที่ 4

ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคม เพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน ตามโครงการพัฒนาในพระราชดำริ

4.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ กองทัพบก

4.1.1 ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สืบเนื่องจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ที่พระองค์ทรงเสนอแนะทางออกของปัญหาที่เกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจโดยใช้แนวคิดเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่าง ๆ สรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้ัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีความเข้าใจ และนำไปเป็นพื้นฐานของแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไข และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 โดยมีใจความ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548, หน้า 1-2)

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึก ในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็น อย่างดี”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่จันทร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2542)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้ความพอเพียง กับตนเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเอง ให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอมีพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยก เศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถ สร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ โดยใช้หลักการ พึ่งตนเอง 5 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ, 2552, หน้า 27)

1. ด้านจิตใจ ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มี การมองที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

4.1.2 พัฒนาการของยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย

1) หลักแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาพื้นที่โครงการพัฒนาตามพระราชดำรินั้น นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ถือเป็นกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบมหภาคของไทย โดยได้มีการบรรจุการใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาประเทศเอาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันเพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า สังคมสีเขียว (Green Society) อย่างแท้จริง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548, หน้า 4-5)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน

ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

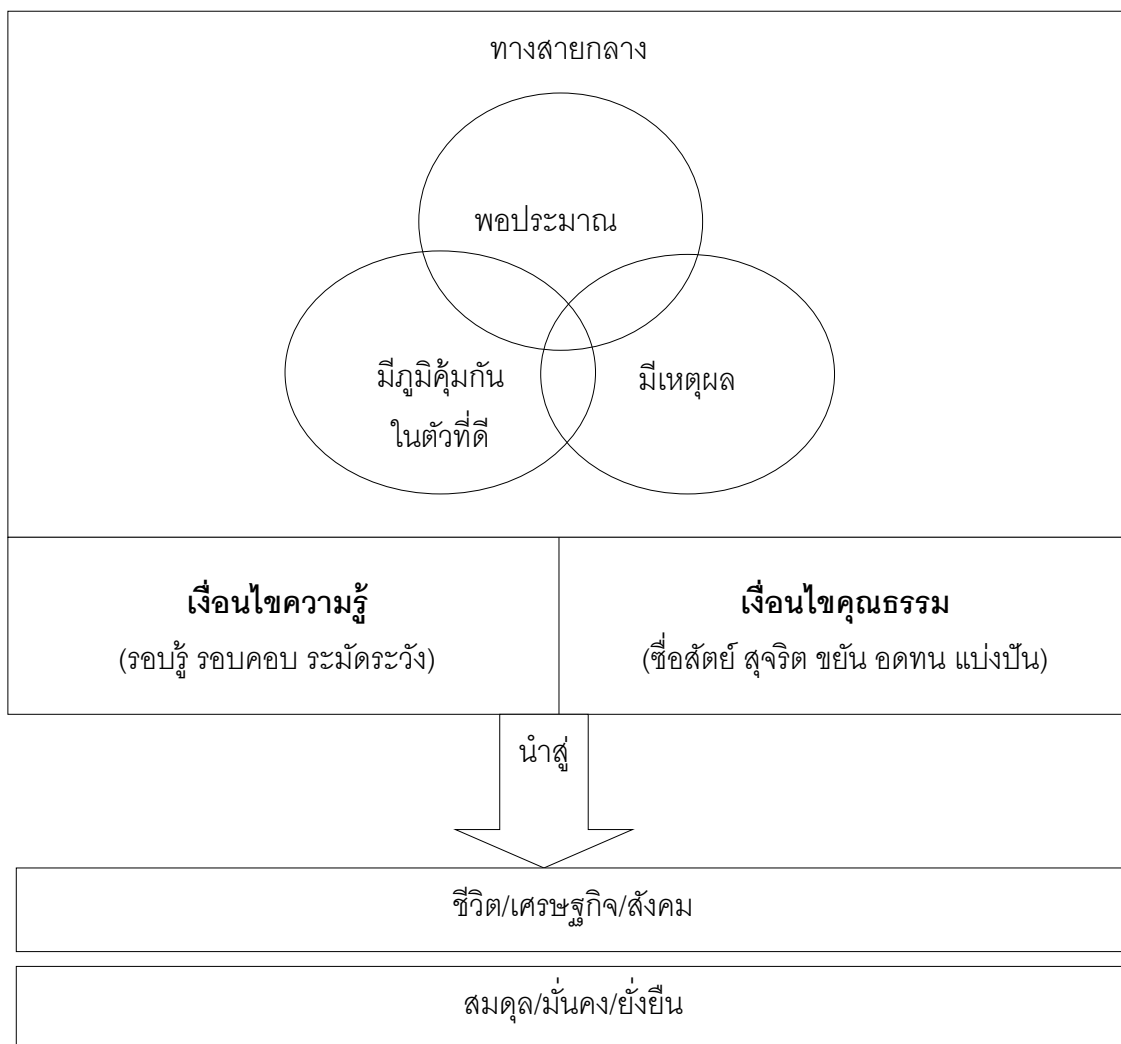
3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

แผนภาพที่ 2 หลักแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2548, หน้า 4)

2) หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีสายพระเนตรและพระอัจฉริยภาพในด้านการพัฒนาต่าง ๆ ปรากฏแก่สายตาประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ภาพพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงปฏิบัติ นับตั้งแต่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในปี 2489 แสดงให้เห็นถึงพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกร ทั้งแผ่นดินได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 2)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทพระวรกายตรากตรำและมุ่งมั่น เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกรไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ศาสนาใด หรืออยู่ห่างไกลสักเพียงใด ก็มีทรงย่อท้อ เข้าไปช่วยเหลือราษฎรทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การเกษตร การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และพลังงาน หรือแม้กระทั่งการจราจร ทรงคิดค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างแยบยล

การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน มีคุณค่าและควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท นำมาปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติตลอดไป ซึ่งหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สามารถรวบรวมได้มีดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 2-40)

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงตามความต้องการของประชาชน

2. ระเบิดจากข้างใน

พระองค์ทรงมุ่งเน้น เรื่องการ พัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาลีก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ไขปัญหของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้น ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรีอูทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่ เขาบอกบ้านนี้ มันผุตรงนั้น ผุตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม...เอาตกลงรีอูบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิด

หมดไม่ได้...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๘)

๔. ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงาน พระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุดดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังจะเห็นได้จากที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้ การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชน ในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีมีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

(พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗)

5. ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (พระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2517)

6. องค์กรวม

ทรงมีวิธึคิดอย่างองค์กรวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์กรวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรก็จะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1, 2 และ 3

7. ไม่ติดตำรา

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินี้ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชนคือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องสว่นพระองค์ก็ทรงประหยัดมาก ดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน ดังที่ ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าไว้ว่า “กองงานในพระองค์โดยท่านผู้หญิงบุญตรี วีระไวทยะ บอกว่าปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ 12

แห่ง เดือนละแห่งใช้จนกระทั่งทุกที ใครอย่าไปทิ้งของท่านนะ จะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่าง เป็นต้นแบบ
ทุกอย่าง ทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะใช้อย่างระมัดระวัง จะสั่งให้เรา
ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 14)

ขณะเดียวกัน การพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไข
ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น และประยุกต์ใช้สิ่งที่มี
อยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราช
ดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัด
งบประมาณ...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้า
เฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ
พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๓๗)

9. ทำให้ง่าย-Simplicity

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ
ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และ
ระบบนิเวศน์โดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้
กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็น
แนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ
“Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ
“**ประชาพิจารณ์**” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ
ได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความ
ต้องการของสาธารณชน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้
กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะ
การรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มา
อำนวยความสะดวกปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว พระราชทานเนื่องในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๑)

11. ประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อยู่เรื่อย ๆ แล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้น มิได้ให้แต่ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...” (พระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระราชวังดุสิต เมื่อวันเสาร์ที่ 4 ธันวาคม 2519)

12. บริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Services)

การบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว ดังพระราชดำริข้อความตอนหนึ่งว่า

“...กรม กองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประองคองกัน ประสานกัน ตามธรรมดาแต่ฝ่ายตัวเองมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีงานที่ถือว่าเป็นศูนย์ของตัวเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านการหางาน การส่งเสริมการศึกษาอยู่อาศัยด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่ที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็จะมาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกัน เหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทางคือประชาชน จะได้รับประโยชน์ และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าหน้าที่ จะให้ประโยชน์...”

(พระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันเสาร์ที่ 11 กันยายน 2526)

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่ การปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล ไม้พืชม นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้ว ยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินอีกด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 22)

14. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ

ทรงนำความจริง ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดี ชับไล่น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติ ให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำริสความว่า “ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 24)

15. ปลูกป่าในใจคน

เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดิน ด้วยความต้องการอุดหนุนของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้น ในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” (พระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ หน่วยงานพัฒนาต้นน้ำพุจ้อ เมื่อปี พ.ศ. 2519)

16. ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain... การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” (พระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534)

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อพสกนิกรไทยในเรื่องของ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ความตอนหนึ่งว่า

“...เมื่อประมาณ 10 วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบเพื่อขอโอกาสเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่าให้ปกครองแบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญดี มีเมตตาต่อกัน ก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกันที่สุดในที่สุดได้ก็เป็นการดี...ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน แต่ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้จักสามัญดี รู้เสียสละ คือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิตเมื่อวันพุธที่ 4 ธันวาคม 2534)

17. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขั้นต่อไป...” (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม 2517)

18. พออยู่พอกิน

การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสำเร็จและมีความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งซึ่งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อนแล้วจึงขยับขยายให้มีชีวิตสมรณะที่ก้าวหน้าต่อไป

ในการพัฒนานั้น หากมองในภาพรวมของประเทศมิใช่งานเล็กน้อย แต่ต้องใช้ความคิดและกำลังของคนทั้งชาติจึงจะบรรลุผลสำเร็จ ด้วยพระปรีชาญาณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทำให้คนทั้งหลายได้ประจักษ์ว่า แนวพระราชดำริในพระองค์นั้น “เรียบง่าย ปฏิบัติได้ผล” เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ถ้าโครงการดี ในไม่ช้า ประชาชนก็ได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป...” (พระบรมราชาไมตรีจิตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันศุกร์ที่ 19 กรกฎาคม 2517)

19. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีทรงพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม

ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542)

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต ใจต่อกัน

“...คนที่ไม่มีความสุข ใจคนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่มั่งง่าย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุขและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” (พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522)

“...ผู้ที่มีความสุขและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุข ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533)

“...ผู้ว่า CEO ต้องเป็นคนที่สุจริต ทุจริตไม่ได้ ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่งให้มีอันเป็นไป...ข้าราชการหรือประชาชนมีการทุจริต ถ้ามีทุจริตแล้วบ้านเมืองพัง ที่เมืองไทยพังมาเพราะมีทุจริต...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ พระราชวังไกลกังวล เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2546)

21. ทำงานอย่างมีความสุข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 38)

22. ความเพียร: พระมหาชนก

จากพระราชนิพนธ์พระมหาชนก เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ ทำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งภาพประกอบ และคติธรรมต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่หากคนไทยน้อยมรับมาศึกษาวิเคราะห์ และปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายาม แม้จะไม่เห็นผั่งก็ยังไม่ย่อมน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารของปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่มาช่วยเหลือมิให้จมน้ำไป เช่นเดียวกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ทอดพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 39)

23. รู้รัก สามัคคี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้เข้ากับทุกยุคทุกสมัย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2553, หน้า 40)

รู้: การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก: คือความรัก เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนการแล้ว จะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี: การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

4.1.3 บทบาทของกองทัพพบกในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางต่อประชาชนและอาจมีผลต่อเนื่องถึงความมั่นคงของชาติในทุกมิติ และมีแนวโน้มที่จะลุกลามขยายตัวในทุกพื้นที่ของประเทศ ดังนั้น กองทัพพบกจึงได้นำศักยภาพของกองทัพในยามปกติมาช่วยเสริมภาคพลเรือนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นการช่วยเหลือ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ใน

การดำเนินการดังกล่าว ซึ่งบทบาทของในการกองทัพบกในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีดังนี้ (กองทัพบก, 2552, หน้า 32-61)

1) จัดทำ “โครงการผู้วิฤติเศรษฐกิจด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยใช้การบูรณาการจากหน่วยงานของกองทัพภาคต่าง ๆ ร่วมกับกองอำนาจการรักษความมั่นคงภายในกองทัพภาค/กองอำนาจการรักษความมั่นคงภายในภาค ในการจัดชุดวิทยากรเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้วยการน้อมนำเอาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปรัชญาของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ และโครงการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยสามารถเข้าถึงทุกพื้นที่หมู่บ้านทั่วประเทศจำนวน 73,233 หมู่บ้าน และชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,856 ชุมชน โดยมีการดำเนินงานดังนี้ (กองทัพบก, 2552, หน้า 32-33)

1. จัดชุดวิทยากรผู้วิฤติเศรษฐกิจด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความเข้ากับประชาชน
2. สร้างความไว้วางใจและการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่
3. ให้การช่วยเหลือประชาชน โดยแสวงประโยชน์จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการสร้างอาชีพให้มีรายได้เพียงพอ
4. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำ/แกนนำชุมชนสื่อสารมวลชน
5. การปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง รวมทั้งปลูกฝังอุดมการณ์รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ให้กับประชาชน
6. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ/พระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์
7. จัดกิจกรรมเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

2) การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ “การปลูกจิตสำนึกและค่านิยมในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และสร้างวินัยแก่กำลังพลของกองทัพบก” (กองทัพบก, 2552, หน้า 60-61) โดยได้มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่กำลังพลในสังกัด ในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกฝังความเป็นอยู่แบบพอเพียงตามแนวพระราชดำรัส เพื่อให้ตระหนักถึงการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น และหลีกเลี่ยงการเป็นหนี้สินโดยไม่จำเป็น และมีกิจกรรมในเรื่องจริยธรรม และธรรมาภิบาล โดยสวดมนต์ไหว้พระ และรับฟังการอบรมศีลธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เพื่อกล่อมเกลาจิตใจ สร้างให้มีจิตใจดี เป็นผู้มีความดีและมีสมาธิในการทำงาน รวมถึงปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ ในหน้าที่ด้วยความเสียสละ รวมทั้งมีกิจกรรมยกย่องเชิดชูคนดีของหน่วย โดยมีการมอบรางวัลให้แก่ผู้ที่มีความประพฤติดี สมควรที่จะนำมาเป็นแบบอย่างต่อหน้าที่รวมพล หรือที่ประชุมหน่วย เพื่อให้

กำลังใจแก่ผู้ประพฤติตนดี และเป็นแบบอย่างให้กับกำลังพลผู้อื่นในการกระทำความดี ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือในการป้องกันการทุจริตของกองทัพได้ในระยะยาว เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ จะส่งผลเกื้อกูลกันในการสร้างกำลังพลให้รู้จักความพอเพียงปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความทุ่มเท เสียสละ มีจิตใจดี เป็นผู้ประพฤติดี เกรงกลัวต่อบาปและกฎหมายบ้านเมือง ไม่กระทำการทุจริต หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

สรุปวิเคราะห์โดยผู้วิจัย จากความเป็นมาและพัฒนาการของยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก สามารถสรุปได้ว่า การใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาพื้นที่โครงการพัฒนาตามพระราชดำรินั้น นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ถือเป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมระดับมหภาคของไทย ดังนั้น กองทัพบกจึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่โครงการพัฒนาตามพระราชดำริดังกล่าว โดยใช้ศักยภาพของกองทัพในยามปกติมาช่วยเสริมภาคพลเรือนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นการช่วยเหลือ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จนกระทั่งสามารถทำให้สังคมเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในที่สุด

4.2 แนวนโยบายแห่งรัฐและบทบาทของกองทัพบกในการสร้างภาวะผู้นำของชุมชน

4.2.1 นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ

การรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากจะขึ้นอยู่กับการเมืองนโยบายเศรษฐกิจที่ถูกต้องแล้ว ยังต้องพึ่งพาหน่วยงานด้านความมั่นคงของประเทศเป็นกลไกสำคัญดังนี้ (ส่วนวิชายุทธวิธี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, 2549, หน้า 57)

1) พัฒนาระบบการป้องกันประเทศให้มีขีดความสามารถในการป้องกันตนเอง และรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน เพื่อร่วมพัฒนาระบบการป้องกันประเทศตามแนวทางการรักษาความมั่นคงสมบูรณ์แบบ รวมทั้งสนับสนุนภารกิจในการรักษาสันติภาพในภูมิภาคภายใต้กรอบขององค์การสหประชาชาติ

2) พัฒนาความพร้อมของกองทัพ ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการของกระทรวงกลาโหมและกองทัพ เพื่อให้กองทัพมีความพร้อมในการรักษาไว้ซึ่งอธิปไตยและผลประโยชน์ของประเทศ

3) สนับสนุนบทบาทของกองทัพในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัยและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) สนับสนุนกองทัพในการให้ความร่วมมือกับส่วนราชการ องค์กรและประชาชน เพื่อการแก้ไขปัญหาเสพติดให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งให้การสนับสนุนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

5) สนับสนุนให้กองทัพมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษาและการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่กำลังพลและสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารผ่านศึกและครอบครัวทหารผ่านศึกซึ่งต้องพิการ ทูพพลภาพ หรือเสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่

4.2.2 บทบาทของทหารตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๗ หมวด ๕ ได้กำหนดบทบาทที่เป็นนโยบายพื้นฐานของทหารไว้ว่า (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2550, หน้า 21-22) “รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ”

4.2.3 นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รองรับนโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ

จากการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายความมั่นคงและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทของทหารเอาไว้ดังที่กล่าวข้างต้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงได้กำหนดนโยบายขึ้นเพื่อรองรับนโยบายความมั่นคงแห่งรัฐไว้ดังนี้ (ส่วนวิชายุทธวิธี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, 2549, หน้า 58-60)

1) กำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และแผนในระดับชาติ โดยกำหนดภารกิจทางทหาร และขีดความสามารถที่ต้องการอย่างชัดเจน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ รวมทั้งให้มีการทบทวนยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศของกระทรวงกลาโหมตามระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง

2) พัฒนาเสริมสร้างพื้นฐานของระบบป้องกันประเทศให้มีความเชื่อมโยงขีดความสามารถและแผนกำลังกับส่วนราชการอื่น และภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถนำเอาพลังอำนาจของชาติทุกด้านมาใช้ในการป้องกันประเทศร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และ

ประสานสอดคล้อง สามารถรักษาผลประโยชน์ของชาติและประเทศชาติให้มีความมั่นคงอย่างสมบูรณ์
แบบ

3) ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนากำลังประชาชนให้มีความเข้มแข็ง จัดระบบ
ในการควบคุมและกำกับการใช้กำลังประชาชนทุกประเภทให้มีเอกภาพ และมีความสอดคล้องกัน

4) ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรม ความร่วมมือ ด้าน ความ มั่น คง กับ
กระทรวงกลาโหมมิตรประเทศ องค์การและเวทีการประชุมระหว่างประเทศ ในระดับภูมิภาค และระดับ
สากล ทั้งในลักษณะพหุภาคี และทวิภาคี โดยเน้นการดำเนินการกิจกรรมการทูตโดยฝ่ายทหาร และ
ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งการสนับสนุนสหประชาชาติ
ในการปฏิบัติการเพื่อสันติภาพ และปฏิบัติการเพื่อมนุษยธรรม โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง
เฉียงใต้

5) ปรับปรุงโครงสร้างการจัดส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมทั้งในส่วน
บัญชาการ ส่วนกำลังรบ และส่วนสนับสนุน ให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม กะทัดรัด ให้มีกำลังกองทัพ
ประจำการที่มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ภัยคุกคาม จัดเตรียมกำลังส่วนหนึ่งใน
ลักษณะกองกำลังพร้อมรบเคลื่อนที่เร็วให้มีขีดความสามารถปฏิบัติการได้ทุกสถานการณ์ ทุกพื้นที่

6) ปรับปรุงการบริหารจัดการของหน่วยทุกระดับ โดยเน้นให้มีความทันสมัย มี
การกระจายอำนาจ ลดงานซ้ำซ้อน ยกเลิกงานที่หมดความจำเป็น โอนงานที่ไม่จำเป็นให้หน่วยงานอื่น
ให้เอกชนเข้ามารับงานที่กระทรวงกลาโหมไม่สมควรดำเนินการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7) พัฒนาขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางทหาร เพื่อลด
การพึ่งพาต่างประเทศ และเพื่อนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ
การกำหนดมาตรฐานยุทโธปกรณ์ทางทหาร การนำเทคโนโลยีทางทหารที่ทันสมัย และเหมาะสมมาใช้
และการวิจัยและพัฒนาทางทหาร ทั้งในด้านหลักนิยม และยุทโธปกรณ์ ทั้งนี้ให้พิจารณาใช้ทรัพยากร
ใช้ทรัพยากรด้านบุคคล อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกของส่วนราชการนอกกระทรวงกลาโหม
และภาคประชาสังคมด้วย

8) พัฒนาหลักนิยมทางทหาร การฝึกศึกษา ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า
ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและพัฒนาการทางทหาร โดยเฉพาะการฝึกร่วมระหว่างเหล่าทัพ

9) พัฒนาระบบกำลังสำรอง ระบบการระดมสรรพกำลัง และระบบส่งกำลัง
บำรุงให้มีความเชื่อมโยง และสอดคล้องกัน ทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหมสามารถเห็น
ผลได้ในทางปฏิบัติ เพื่อลดโครงสร้างและจำนวนกำลังพลประจำการลง โดยให้สามารถขยายกำลัง
ในยามสงครามได้อย่างเพียงพอ ทันเวลา ตามแผนป้องกันประเทศ

10) ปรับปรุงพัฒนาระบบการข่าวให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในระดับ ยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี โดยให้มีการบริหารจัดการหน่วยการข่าวแบบรวมการ โดยข่าวกรอง ระดับยุทธศาสตร์ จะต้องสามารถแจ้งเตือนการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยความมั่นคงในระดับภาคได้ จัดให้มีระบบเฝ้าตรวจการเตือนภัยล่วงหน้า และการต่อต้านข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ

11) ให้พัฒนาระบบทหารอาสาสมัคร รวมทั้งปลูกฝังให้กำลังพลยึดมั่น ในการเป็นทหารอาชีพมากขึ้น

12) นอกจากจะต้องปฏิบัติตามภารกิจหลักในการเตรียมกำลังและปฏิบัติการ ป้องกันประเทศให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว กระทรวงกลาโหมโดยเฉพาะกองทัพ จะต้องพิจารณา สนับสนุน และประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการอื่น และภาคประชาสังคมในการปฏิบัติการทางทหาร ที่ไม่ใช่สงคราม โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การให้ ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัย การป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

13) กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศของกระทรวงกลาโหมให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์และแผนระดับชาติ รวมทั้งให้มีการประสานแผนและโครงการกับส่วนราชการอื่น และ ภาคประชาสังคมเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนและเกิดประสิทธิภาพ

14) ให้ถือว่าการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นนโยบายที่สำคัญ เร่งด่วนที่ให้ทุกส่วนราชการใน กห. ให้มีความสำคัญในการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดอย่างจริงจัง

15) กำหนดแผนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ของกระทรวงกลาโหม ให้สอดคล้องกับแผนระดับชาติ รวมทั้งให้มีการประสานแผนและโครงการกับส่วนราชการอื่น และ ภาคประชาชนสังคม เพื่อขจัดความซ้ำซ้อนและเกิดประสิทธิภาพ

16) สนับสนุนและประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการอื่น และภาคประชา สังคมในการร่วมป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้บรรลุผลอย่างเป็น รูปธรรม

17) ให้ทุกส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ในความควบคุมของกระทรวงกลาโหม และองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก กำหนดมาตรการ ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กวดขัน กำกับดูแลกำลังพลมิให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกชนิด ทั้งในด้านการเสพ การค้า และการผลิต

18) เร่งรัดปรับปรุงกิจการด้านสวัสดิการ การบริการทางการแพทย์ และ การบริการอื่น ๆ ให้ข้าราชการลูกจ้าง และครอบครัว โดยเฉพาะข้าราชการชั้นผู้น้อย เพื่อบรรเทา ความเดือดร้อนในภาวะวิกฤติด้านเศรษฐกิจ

19) ส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอาชีพ เพื่อเพิ่มคุณวุฒิ และรายได้ให้แก่กำลังพล และสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะส่วนราชการกระทรวงกลาโหมในส่วนภูมิภาค

20) ให้ดูแลทหารผ่านศึก และครอบครัวให้ได้รับเงินช่วยเหลือ เงินสงเคราะห์ การสวัสดิการ การบริการต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยเฉพาะทหารผ่านศึกและครอบครัวที่ต้องเสียชีวิต พิกการ ทูพพลภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อตอบแทนคุณงามความดีในการเสียสละต่อสังคม และประเทศชาติ (ส่วนวิชายุทธวิธี โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, 2549, หน้า 58-60)

4.2.4 บทบาทของกองทัพบกในการสร้างภาวะผู้นำของชุมชน

จากนโยบายทางทหารที่กระทรวงกลาโหมได้จัดทำขึ้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเสริมสร้างพื้นฐานของระบบป้องกันประเทศให้มีความเชื่อมโยงและผนึกกำลังกับส่วนราชการอื่น และภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถนำเอาพลังอำนาจของชาติทุกด้านมาใช้ในการพัฒนาประเทศร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพนั้น กองทัพบก ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดกำลังสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในตามแผนงานรักษาความมั่นคงภายในประจำปี ได้มีบทบาทในการสร้างภาวะผู้นำของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดังนี้ (กองทัพบก, 2552, หน้า 24-49)

1. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างอุดมการณ์รักชาติ กองทัพบกได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำและอุดมการณ์รักชาติให้กับนักเรียนนักศึกษา ประชาชนทั่วไป ตลอดจนสื่อมวลชน และกำลังพลกองทัพบก เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการสร้างภาวะผู้นำ รวมทั้งเสริมสร้างความภาคภูมิใจ และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในสังคมความรักความสามัคคีปรองดองให้มีอุดมการณ์ความรักชาติ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในหน้าที่ โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเสวนา เรื่อง “จิตสำนึกด้านความมั่นคง สร้างสังคมสันติสุข” หรือการจัดแสดงนิทรรศการแบบสื่อผสม เป็นต้น (กองทัพบก, 2552, หน้า 49)

2. การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ชุมชน

1) การแก้ไขปัญหายาเสพติด ดำเนินงานโดยยึดถือแนวทางตามกรอบนโยบายของรัฐบาล ซึ่งให้ความสำคัญกับการสกัดกั้นปราบปรามยาเสพติดตามชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยต่าง ๆ ตามที่ได้รับการประสานงานจากส่วนราชการต่าง ๆ รวมทั้งการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่หน่วยทหาร และการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามโครงการวิวัฒน์พลเมืองกองทัพบก ซึ่งได้ดำเนินงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยปัจจุบันมีหน่วยทหารของกองทัพบกได้รับอนุมัติให้เปิดเป็นศูนย์วิวัฒน์พลเมืองจำนวน 33 ศูนย์ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยต่าง ๆ

ในกองทัพบกอีกจำนวน 74 หน่วย ที่ได้จัดทำโครงการฝึกอบรมเยาวชนป้องกันยาเสพติด ให้แก่เยาวชนที่เป็นบุตรหลานของกำลังพลในกองทัพบก ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงได้ตระหนักถึงโทษ และพิษภัยของยาเสพติดรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการจัดกิจกรรมทางเลือก หรือกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้กับเยาวชน รวมทั้ง สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดอีกด้วย (กองทัพบก, 2552, หน้า 24-31)

2) โครงการแหล่งข่าวประชาชน ซึ่งใช้ประโยชน์จากหน่วยงานของกองทัพบก ในการรวบรวมข่าวสารที่มีผลต่อความมั่นคงในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านการข่าวเพื่อความมั่นคง โดยดำเนินงานด้านการข่าวเชิงรุกในการจัดตั้งแหล่งข่าวประชาชน เพื่อเป็นระบบข่าวงานข่าวเสริมให้กับข่าวงานข่าวหลัก ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของกองทัพบกที่ต้องการให้แสวงประโยชน์จากแหล่งข่าวประชาชน ในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายใน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานด้านการข่าวเพื่อความมั่นคง และยุทธศาสตร์การป้องกันภัยคุกคามรูปแบบใหม่ อีกทั้งเป็นการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล (กองทัพบก, 2552, หน้า 33)

สรุปวิเคราะห์โดยผู้วิจัย จากแนวนโยบายแห่งรัฐและบทบาทของกองทัพบก ในการสร้างภาวะผู้นำของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า การที่ประเทศจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับการเมือง เศรษฐกิจที่ถูกต้องแล้ว ยังต้องอาศัยภาวะผู้นำของชุมชนในการสร้างความสามัคคี ความพร้อมเพรียง และการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาสังคมของตนด้วย ซึ่งจากการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายความมั่นคงและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดบทบาทของทหารเอาไว้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้มีความเชื่อมโยงและผนึกกำลังกับส่วนราชการอื่น และภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถนำเอาพลังอำนาจของชาติทุกด้านมาใช้ในการพัฒนาประเทศร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพนั้น กองทัพบกจึงได้กำหนดบทบาทให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการพัฒนาตามพระราชดำริทั่วประเทศ ในการสร้างภาวะผู้นำและเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้สังคมและประเทศชาติเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

4.3 โครงการพัฒนาตามพระราชดำริเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

4.3.1 ความเป็นมาของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ

พระมหากษัตริย์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในระยะแรกหลังจากเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้น เป็นพระราชดำริในด้านการแพทย์และการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในช่วงระยะเวลานั้น การพัฒนาประเทศยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในชนบทขาดบริการสาธารณสุข ขาดโอกาสทางการศึกษา และยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้น พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวช่วงแรก เริ่มตั้งแต่ปี 2493-2505 จึงเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าและสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ยังไม่มีลักษณะเป็นโครงการหรือกิจกรรมเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552, หน้า 11-18)

ด้วยความห่วงใยในทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ นับแต่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล และทุรกันดาร ในแต่ละปีพระองค์จะประทับอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ มากกว่าประทับอยู่ในพระราชวังที่กรุงเทพฯ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะทอดพระเนตรสภาพการดำเนินชีวิตของประชาชน ทรงค้นหาข้อมูลสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ พร้อมกับทรงสังเกตการณ์สำรวจสภาพภูมิศาสตร์ไปพร้อม ๆ กันด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาประกอบการพิจารณาและพระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

โครงการพระราชดำรินับได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรก เกิดขึ้นในปี 2495 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรในด้านการคมนาคมสัญจรไปมา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน รถบลูโดเซอร์ ให้หน่วยสนับสนุนทางอากาศ ตำรวจตระเวนชายแดน (ค่ายนเรศวร) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้สามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกหมู่บ้านได้สะดวก

จากนั้นในปี 2496 ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาปัญหาความแห้งแล้ง ซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ราษฎร โดยสร้างแล้วเสร็จและใช้ประโยชน์ได้ในปี 2506 นับเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรกของพระองค์ และต่อมาได้มีโครงการพระราชดำริในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากกว่า 3,000 โครงการ/กิจกรรม โดยกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552, หน้า 11-18)

4.3.2 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เดิมเป็นหน่วยงานหนึ่งในกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรียกว่า สำนักงานเลขานุการ กปร. และต่อมายกฐานะขึ้นเป็น “สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)” แต่ยังคงสังกัดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552, หน้า 43-44)

ต่อมาเมื่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ขยายทั้งในด้านจำนวนโครงการและขอบเขตการพัฒนาออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น คณะรัฐมนตรีโดย นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535 อนุมัติหลักการใช้สำนักงาน กปร. แยกออกจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยให้ยกฐานะเป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2536 ตั้งให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชา มีผลบังคับใช้วันที่ 7 กันยายน 2536 เป็นต้นไป

ต่อมาเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ในหมวด 21 มาตรา 46 (4) ให้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนราชการ ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มีฐานะเป็นกรมอยู่ในสายการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และครั้งหลังสุดได้มีการประกาศ “กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงาน กปร. พ.ศ. 2551” ลงวันที่ 4 เมษายน 2551 กำหนดให้สำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานกลางในการรับและประมวลพระราชดำริ เพื่อการประสานงาน

การดำเนินงานและการติดตามประเมินผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนได้ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552, หน้า 44-45)

1) ตามเสด็จ เพื่อรับและประมวลพระราชดำริ สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์และจัดทำแผนงานหรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งพิจารณาและเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสรรเงินงบประมาณเพื่อดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2) ประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและเอกชนทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4) ปฏิบัติงานเลขานุการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

5) ปฏิบัติงานด้านวิชาการ การจัดระบบสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับพระราชกระแส หรือตามที่คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือตามที่ระเบียบสำนักงานนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

7) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) มีโครงสร้างการบริหารงาน ดังนี้

**แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)**

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2552, หน้า 45)

4.3.3 โครงการพระราชดำริที่กองทัพบกเป็นหน่วยรับผิดชอบ

กองทัพบก ได้สนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยใช้กำลังพลและทรัพยากรที่มีอยู่ เข้าร่วมดำเนินการในโครงการ ซึ่งกองทัพบกมีบทบาทเป็นแกนกลางในการประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ ที่ร่วมดำเนินการ ทั้งนี้ กองทัพบกได้ให้ความสำคัญสูงสุดต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และถือเป็นความเร่งด่วนลำดับแรก ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเร็วที่สุด โดยตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา กองทัพบกรับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 122 โครงการ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพบกเป็นหน่วยรับผิดชอบดังนี้ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, 2553, หน้า 1-2)

- 1) กองทัพภาคที่ 1 จำนวน 15 โครงการ
- 2) กองทัพภาคที่ 2 จำนวน 43 โครงการ
- 3) กองทัพภาคที่ 3 จำนวน 43 โครงการ
- 4) กองทัพภาคที่ 4 จำนวน 20 โครงการ
- 5) ศูนย์การทหารราบ จำนวน 1 โครงการ

โดยสำนักงานประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกองทัพบก (สปร.ทบ.) ได้จำแนกกลุ่มงานโครงการพระราชดำริ ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการฯ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มงานหลักที่สำคัญได้เป็น 5 กลุ่มงาน ได้แก่ ด้านความมั่นคง ด้านฟาร์มตัวอย่าง ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ โดยมีแนวทางในการดำเนินการในแต่ละด้านดังนี้ (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, 2553, หน้า 1)

1. กลุ่มงานด้านความมั่นคง เป็นการเสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่และโอกาสของราษฎรให้มีความพร้อมในด้านการพัฒนาและให้สามารถดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน และอย่างพอกินพอใช้ รวมทั้งมีความสามารถในการปกป้องรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองได้ ในระดับหนึ่ง ตลอดจนสามารถแจ้งเตือน หรือให้ข้อมูลข่าวสารแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ตัวอย่างของโครงการดังกล่าว เช่น โครงการจัดตั้งหมู่บ้านยามชายแดนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น

2. กลุ่มงานด้านฟาร์มตัวอย่าง เป็นการส่งเสริมราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ให้มีรายได้เสริมจากการดำเนินงานฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ มีทักษะในการเลี้ยงสัตว์ การประมง และเป็นแหล่งข้อมูลในการถ่ายทอดกรรมวิธีของกิจกรรมที่ดำเนินการในฟาร์ม ซึ่งให้ผลกับราษฎรในพื้นที่โครงการฯ ที่ดำเนินการเอง

3. กลุ่มงานด้านส่งเสริมอาชีพ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับราษฎร เช่น การเลี้ยงสัตว์ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทำไร่สวนผสมตามทฤษฎีใหม่ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การขยายเพาะพันธุ์สัตว์ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งจัดการให้ราษฎรรวมตัวกันเป็นกลุ่มส่งเสริมศิลปาชีพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และกลุ่มแกะสลักไม้ เป็นต้น

4. กลุ่มงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการปฏิบัติในการป้องกันและปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า การฟื้นฟูสภาพป่าไม้ การปลูกป่า การปลูกพืชอาหารสัตว์ การอนุรักษ์สัตว์ป่า การฟื้นฟูสภาพดิน การปลูกฝังให้ราษฎรรักษาป่าอยู่ร่วมกับป่าโดยพึ่งพาอาศัยกัน

5. กลุ่มงานด้านอื่น ๆ ได้แก่ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญอื่น ๆ ที่ครอบคลุมหลายกลุ่มงาน หรือนอกเหนือจากกลุ่มงานที่ระบุไว้ใน 4 กลุ่มข้างต้น เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อเทิดพระเกียรติฯ โครงการห้วยแม่เพ็ริงตามพระราชดำริ (จัดสรรที่ดิน) เป็นต้น (กรมกิจการพลเรือนทหารบก, 2553, หน้า 2)

สรุปวิเคราะห์โดยผู้วิจัย จากความเป็นมาของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ รวมทั้งการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการดำเนินงานโครงการพระราชดำริของกองทัพบกในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าโครงการพัฒนาตามพระราชดำริเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนนั้น หากมองในภาพรวมทั้งประเทศไทยจะมีโครงการพระราชดำริอยู่มากกว่า 3,000 โครงการ/กิจกรรม โดยกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในภาพรวม และเมื่อมองในภาพของกองทัพบกจะมีโครงการพระราชดำริในความรับผิดชอบอยู่จำนวน 122 โครงการ โดยแบ่งกลุ่มงานในการพัฒนาออกได้เป็น 5 กลุ่มงาน ได้แก่ ด้านความมั่นคง ด้านฟาร์มตัวอย่าง ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัยในภาคสนามแบบเจาะลึกภาคละ 1 โครงการ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 4.4 ต่อไป

4.4 โครงการพัฒนาตามพระราชดำริในความรับผิดชอบของกองทัพบกในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าการดำเนินงานตามโครงการ รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติงานในโครงการพระราชดำริในเรื่องที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคม และยุทธศาสตร์ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงความรู้ในเรื่องโครงการพระราชดำริทั้ง 4 โครงการ จำนวน 5 ท่าน ดังนี้

ตารางที่ 16 รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องโครงการพระราชดำริ

ลำดับ	รายนาม	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
1	นางสาวสมพิศ บุตรสวระ	ผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุ โทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สายงานพระราชสำนัก	16 มกราคม 2556	สถานีวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบกช่อง 5
2	พันโท เผ่าพันธุ์ เจนนุวัตร	หัวหน้าชุดประสานงาน โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู สภาพป่าสงวนแห่งชาติ ป่ากุยบุรี	22 เมษายน 2556	โครงการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูสภาพป่าสงวน แห่งชาติป่ากุยบุรีอัน เนื่องมาจาก พระราชดำริ
3	พันโท อารัม ยศสุนทร	หัวหน้าศูนย์การพัฒนา พื้นที่ทำอย่างเก็บน้ำลำ ปลายมาศอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ	9 กรกฎาคม 2556	ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ ทำอย่างเก็บน้ำลำ ปลายมาศอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ
4	ร้อยเอก ธนฤทธิ แสนจุ่ม	หัวหน้าศูนย์โครงการพัฒนา ตามพระราชดำริจังหวัด แม่ฮ่องสอน	19 ธันวาคม 2556	โครงการพัฒนาตาม พระราชดำริจังหวัด แม่ฮ่องสอน
5	พันตรี พิเชษฐ์รัฐ ภาวีญนิตย์	หัวหน้าชุดประสานงาน โครงการศิลปาชีพ เครื่องปั้นดินเผาทักษิณ ราชนิเวศน์	21 กันยายน 2556	โครงการศิลปาชีพ เครื่องปั้นดินเผา ทักษิณราชนิเวศน์

ที่มา: สรุปลงและวิเคราะห์โดยผู้วิจัย (2556)

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่านมาทำการศึกษา
วิเคราะห์แนวคิด (Conceptual Framework) ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคม และ

ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน ตามโครงการพัฒนาในพระราชดำริ โดยผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับโครงการ ดังนี้

4.4.1 โครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคมของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้มีโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น ด้วยทรงเห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีสภาพพื้นที่ทุรกันดารส่วนใหญ่ เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีพื้นที่ราบสำหรับทำกินน้อยการคมนาคมไม่สะดวกการติดต่อกันระหว่างตำบลและหมู่บ้าน ยังมีการเดินเท้าเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ได้รับการพัฒนาน้อยมาก รวมทั้งราษฎรที่อาศัยอยู่ส่วนมากซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ อาทิ ลัวะ มูเซอ ม้ง ลีซอ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ และชาวจีนอพยพบางส่วน ยังขาดผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคม ในการประสานความร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ประชาชนส่วนใหญ่จึงนิยมการปลูกฝิ่นเพื่อยังชีพทำให้ในพื้นที่ดังกล่าวเกิดความทุจริต ไม่สามารถใช้ภาวะผู้นำในการพลิกฟื้นพื้นที่ดังกล่าวให้กลับมามีชีวิตชีวาได้ (สมพิศ บุตรสาระ, 2556, หน้า 48)

กองทัพบก พร้อมด้วยผู้นำจากทุกภาคส่วน ทั้งกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ จึงได้น้อมเกล้าฯ รับกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น และเริ่มเข้าดำเนินการพัฒนาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา เพื่อใช้เป็นโครงการต้นแบบในการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ได้รับบริการขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีความรักและหวงแหนในผืนแผ่นดินไทย ตั้งอยู่ในมิตรภาพอันดีระหว่างไทยกับสหภาพพม่า ลดการปลูกพืชเสพติดโดยสนับสนุนการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์อื่นทดแทน รวมทั้งเพื่อเป็นการรักษาสภาพป่าที่สมบูรณ์ให้คงอยู่ต่อไป

2. ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการเข้าไปส่งเสริมการพัฒนาอาชีพให้กับราษฎร และทรงเน้นให้หน่วยงานที่มีผลการดำเนินงานหรือผลการวิจัยอยู่แล้ว นำผลการทดลองนั้นเข้าไปส่งเสริมให้กับราษฎรได้เลยโดยไม่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยอีก เพื่อให้ราษฎรได้รับประโยชน์และได้รับผลการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งให้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ ตลอดจนแต่งตั้งคณะทำงานในศูนย์ต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดแผนแม่บท และจัดทำโครงการ รวมทั้งกิจกรรมรองรับการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ตลอดไป และเพื่อเสริมสร้าง

ความมั่นคงให้เกิดขึ้นตามแนวชายแดน โดยใช้กำลังประชาชนมีส่วนร่วมกับหน่วยทหารและทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ

จากแนวพระราชดำริดังกล่าว จึงทำให้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเป้าหมายในการดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงระบบชลประทาน การพัฒนาป่าไม้ การขยายพันธุ์และอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า การจัดสรรที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และจัดหมู่บ้านให้แก่ราษฎร การพัฒนาส่งเสริมอาชีพ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการประมง การพัฒนาระบบสหกรณ์พื้นฐาน กลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารข้าว การพัฒนาและส่งเสริมงานศิลปาชีพ การพัฒนาด้านการศึกษา โรงเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นหลัก โดยผู้วิจัยสามารถสรุปยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดังนี้ (ธนฤทธิ แสนจุ่ม, 2556, หน้า 4-18)

1. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ซึ่งมีฐานการเรียนรู้แยกย่อยได้แก่

1) ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจที่พอเพียงและสมุนไพรชนเผ่า ซึ่งมีโครงการหลักคือ บ้านเกษตรกรพอเพียง มีครอบครัวเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 5 ครอบครัว มีการประกอบกิจกรรมเกษตรภายในบริเวณบ้าน ได้แก่ ผักสวนครัวรั้วกินได้ บ่อปลา โรงเพาะเห็ด แปลงผัก และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ ยังเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรป่าแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้ทำการจัดการพื้นที่บริเวณศูนย์ให้เป็นป่าที่มีคุณค่าทางสมุนไพร รวมไปถึงมีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรเศรษฐกิจ เช่น ดีปลี พริกไทย รวมไปถึงพืชสมุนไพรสาธารณสุขมูลฐาน เช่น ไพล ขมิ้น พญายา กระวาน กานพลู ฝรั่ง ขณะเดียวกันก็ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับแปลงเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกพืชหลายชนิดคือ ผักสวนครัว พืชหมุนเวียน พืชไร่ และไม้ผล เป็นต้น

2) ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านพืช เป็นการดำเนินงานกิจกรรมด้านขยายพันธุ์พืช ไม้ดอกไม้ประดับ สนับสนุนต้นกล้าพันธุ์พืชแก่เกษตรกร สร้างแปลงสาธิต การปลูกกาแฟอาราบิก้าในสภาพร่มเงาธรรมชาติ จำนวน 3 แปลง พื้นที่ 15 ไร่ สร้างแปลงสาธิตการเกษตรทฤษฎีใหม่ และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการปลูกและดูแลรักษาพืช ได้แก่ กาแฟอาราบิก้า มะคาเดเมียหน้ท และผักปลอดสารพิษ และดำเนินกิจกรรมในโครงการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ป่าเอื้องชะตามพระราชเสาวนีย์

3) ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านข้าว ดำเนินการสร้างแปลงเรียนรู้ด้านการผลิตข้าว จำนวน 1 แปลง พื้นที่ 12 ไร่ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ แปลงเรียนรู้ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 1 แปลง พื้นที่ 10 ไร่ ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เป้าหมายการผลิต 5,000 กิโลกรัม และสร้างแปลงการเรียนรู้การลดต้นทุนการผลิตข้าวจำนวน 1 แปลง พื้นที่ 2 ไร่

ปลูกข้าวสายพันธุ์ PRE 91001-SPT-17-1-13-2-3 ปลูกข้าวโดยวิธีเหาะ (หยอดเมล็ดข้าวลงในบ่อนเทือก) สามารถลดต้นทุนค่าแรงงานในการปลูกข้าวได้ร้อยละ 25 เมื่อเปรียบเทียบกับการปลูกข้าวโดยการปักดำที่มีค่าแรงงานปลูกข้าวประมาณ 600 บาทต่อไร่

4) ฐานเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านปศุสัตว์ มีภารกิจหลัก คือ การศึกษาวิจัยสัตว์พันธุ์ดี การเลี้ยงอนุรักษ์สัตว์ในท้องถิ่น และสัตว์หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ เพื่อกระจายสัตว์พันธุ์ดีเหล่านี้สู่เกษตรกรที่มีความสนใจ ทั้งการจำหน่ายและการสนับสนุน ปัจจุบันมีพ่อพันธุ์สุกร 28 ตัว สัตว์ปีก 360 ตัว และแกะ 120 ตัว

5) ฐานการเรียนรู้ด้านการประมง มีหน้าที่ดำเนินงานผลิตพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อปล่อยลงในแหล่งน้ำ สนับสนุนเกษตรกรในโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ลุ่มน้ำปาย โครงการสนับสนุนด้านการประมงตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงและการจัดการปลาสวยงามแก่เกษตรกร

6) ฐานการเรียนรู้ด้านการประมงบนพื้นที่สูง โดยให้สถานีประมงน้ำจืดจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำการทดลองเลี้ยงปลาเตอร์เจียนในบ่อซีเมนต์ โดยให้อาหารปลาเตอร์เจียนที่ผลิตโดยกรมประมง นอกจากนี้ยังมีการสาธิตการเลี้ยงเขียดแล้วตามธรรมชาติ โดยก่อสร้างบ่อเลี้ยงขนาดพื้นที่ 2 งาน ขณะเดียวกันยังได้จัดกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลา และสัตว์น้ำจืดของไทย และมีการส่งเสริมอาชีพด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยขยายผลไปสู่พื้นที่โครงการธนาคารอาหารชุมชนตามพระราชดำรินในพื้นที่ต่าง ๆ

7) ฐานเรียนรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูง โดยให้สถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์แม่ฮ่องสอน ทำการปรับปรุงและทดลองพันธุ์แกะคุณภาพ เพื่อนำไปเผยแพร่สู่กลุ่มทอผ้าขนแกะ โดยปัจจุบันมีการปรับปรุงพันธุ์ โดยนำพ่อพันธุ์จากออสเตรเลีย เพื่อปรับสายเลือดของแกะ ให้ได้ลูกแกะที่มีคุณภาพของขนที่ดก โดยใช้แกะพันธุ์บอนด์ จำนวน 10 ตัว ให้น้ำหนักขนประมาณ 5-6 กิโลกรัม/ตัว/ปี และแกะพันธุ์คอร์ริเดล เป็นพันธุ์กึ่งขนกึ่งเนื้อ ซึ่งสามารถปรับตัวกับสภาพอากาศเมืองไทยได้เป็นอย่างดี จำนวน 80 ตัว ปัจจุบันมีแกะทั้งหมดจำนวน 280 ตัว

8) ฐานการเรียนรู้ด้านการปลูกพืชบนพื้นที่สูง (ไม้ผลยืนต้น ไม้ดอก พืชผัก) โดยให้ศูนย์บริการวิชาการด้านพืช และปัจจัยการผลิตแม่ฮ่องสอน ดำเนินกิจกรรมด้านการทดสอบและพัฒนาการผลิตบนพื้นที่สูง เช่น พลับ บ๊วย มะคาเดเมียนัท กาแฟอาราบิก้า พืชผัก และไม้ดอกเมืองหนาว รวมไปถึงการเก็บรวบรวม และอนุรักษ์เชื้อพันธุกรรมกล้วยไม้ป่าเอื้องแซะตามพระราชเสาวนีย์

9) ฐานเรียนรู้ด้านการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ท้องถิ่นและเฟิร์น โดยมีศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นผู้รับผิดชอบจัดทำจัดรวบรวมสายพันธุ์กล้วยไม้ท้องถิ่น

กล้วยไม้ในพระนามสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พันธุ์เฟิร์น และการอนุบาลกล้วยไม้ โดยปัจจุบันสามารถรวบรวมพันธุ์พืชต่าง ๆ แล้วเสร็จ คือ พันธุ์กล้วยไม้ท้องถิ่น 35 สายพันธุ์/ 7 สกุล ผลิตต้นพันธุ์กล้วยไม้ 20,000 ต้น รวบรวมพันธุ์เฟิร์น 8 กลุ่มชนิด รวมทั้งให้ความรู้แก่ผู้เข้าเยี่ยมชม การดำเนินงานและเป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

2. ยุทธศาสตร์ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบไปด้วยฐานการเรียนรู้แยกย่อย ได้แก่

1) ฐานการเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ มีหน้าที่ดำเนินงานเพื่อให้เกษตรกรและประชาชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สามารถใช้ศูนย์เป็นสถานศึกษาฝึกปฏิบัติ เน้นผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมการเพิ่มรายได้ ขยายโอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส รวมทั้ง ผู้ผลิต ผู้บริโภค มีความปลอดภัยในสุขภาพอนามัย โดยเน้นให้เกษตรกรที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้เข้าใจในหลักการ และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปขยายผลสู่ชุมชนของตนเอง

2) ฐานเรียนรู้โครงการธนาคารฝืนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินงานอบรมเกษตรกรหลักสูตร “การผลิตและใช้เชื้อเพลิงอย่างมีประสิทธิภาพ” จัดทำธนาคารฝืนประจำหมู่บ้าน โดยการปลูกป่าฝืนชุมชน เพาะชำกล้าไม้ที่โตเร็ว และมีคุณสมบัติเป็นไม้ฝืนเพื่อแจกจ่ายให้แก่ราษฎร สนับสนุนให้ราษฎรสร้างเตาถ่านที่มีประสิทธิภาพสูงหมู่บ้านละ 1 แห่ง และส่งเสริมให้ราษฎรผลิตและใช้เตาถ่าน ถ่านแท่ง หรือเชื้อเพลิงชีวะอัดแท่ง ทดแทนการใช้ไม้ฝืนจากป่าธรรมชาติ และจัดหาเครื่องมือผลิตแท่งเชื้อเพลิงประจำหมู่บ้าน ๆ ละ 1 ชุด จำนวน 5 หมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมราษฎรผลิตเชื้อเพลิงอัดแท่ง (Fuel Briquette) หรือ เชื้อเพลิงเขียว (Green Fuel) จากเศษวัสดุต่าง ๆ ในท้องถิ่น

3) ฐานเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า ดำเนินในกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการป้องกันไฟป่า ปรับเปลี่ยนทัศนคติเรื่องไฟป่า และการใช้ประโยชน์จากไฟให้ถูกต้องเป็นระบบ แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า และเป็นแนวร่วมช่วยกันอนุรักษ์ดูแลป้องกันป่าไม้และป้องกันไฟป่า โดยการสร้างแนวป้องกันไฟป่า การนำเชื้อเพลิงจากป่ามาทำปุ๋ยหมัก และเตาไบโม่แห้งประหยัดพลังงานให้ฝืนป่าเกิดความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น อำนวยประโยชน์แก่ประชาชน ตลอดจนสัตว์ป่า ดิน น้ำ ในระบบนิเวศน์โดยรวม

4) ฐานเรียนรู้การบริหารจัดการน้ำ จัดหาน้ำให้บ้านหนองเขียว ตำบลห้วยโป่ง โดยก่อสร้างฝายตัวอย่างต้นแบบ ยาว 12 เมตร สูง 1.5 เมตร และระบบท่อส่งน้ำขนาด 4 นิ้ว ซึ่งมีบ่อพักน้ำขนาดความจุ 100 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 1 บ่อ และการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยโป่งอ่อน จำนวน 1 แห่ง อยู่ในระหว่างการจัดเตรียมการก่อสร้างในพื้นที่ โดยอ่างเก็บน้ำดังกล่าวมีความจุ 645,000 ลูกบาศก์เมตร

5) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีสถานีวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าปางตองตามพระราชดำริ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการศึกษาวิจัย ค้นคว้าทางวิชาการ และขยายพันธุ์ด้านสัตว์ป่า จำนวน 30 ชนิด รวม 1,127 ตัว

6) สถานการณ์เรียนรู้โครงการศูนย์ไม่ศึกษา ซึ่งรับผิดชอบโดย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้จัดตั้งศูนย์ไม่ศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาชนิดและประโยชน์ของไม้ รวมทั้งเป็นการรวบรวมพันธุ์ไม้เพื่อให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่รวบรวมพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ

7) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่สูงที่มีสถานีวิจัยพัฒนาที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการจัดทำจุดเรียนรู้ด้านระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ บนพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ โดยมีการจัดทำขั้นบันไดดิน ปลูกแปลงพืชอินทรีย์ จุดสาธิตการผลิตและการใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพ การปลูกพืชแบบผสมผสานบนขั้นบันไดดิน แปลงสาธิตการเปรียบเทียบการชะล้างพังทลายของดิน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินงานในโรงเรียน ได้แก่ โครงการเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน และจัดตั้งกลุ่มยุวมอดิน จำนวน 9 คน สามารถผลิตพืชผักในโครงการเป็นอาหารกลางวันของโรงเรียนได้

8) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการจัดระบบธนาคารอาหารในพื้นที่ป่าชุมชน (Food Bank) โดยสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 เชียงใหม่ (โครงการพระราชดำริปางตอง 1 ห้วยมะเขือส้ม) เป็นผู้จัดทำระบบธนาคารอาหารในพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีการปลูกไม้ใช้สอยสมุนไพร พืชอาหารอื่น ๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่า

9) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการพัฒนาระบบไฟฟ้าพลังน้ำ เนื่องจากพื้นที่ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตอง กับชุมชนข้างเคียงเป็นพื้นที่สูง จึงมักพบปัญหาเรื่องไฟฟ้าดับ การพัฒนาระบบไฟฟ้าพลังน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่มีอยู่ในพื้นที่ นอกจากจะเป็นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติแล้ว ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง โดยมีการจัดทำจุดสาธิตโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาด 2 กิโลวัตต์ ในศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย 2 สถานการณ์เรียนรู้ คือ

1) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการบริหารจัดการศูนย์ข้อมูลโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินกิจกรรมเตรียมแผนกิจกรรมรวบรวมข้อมูลโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินกิจกรรม เตรียมแผนกิจกรรม รวบรวมข้อมูลโครงการพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศูนย์บริการและพัฒนาลุ่มน้ำปาย (ท่าโป่งแดง) ตามพระราชดำริศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองตามพระราชดำริ และศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอนในพระบรม

ราชินูปถัมภ์ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสขยายผลไปสู่การส่งเสริมในการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คนอยู่กับป่าและดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือและบูรณาการในการปฏิบัติงานกับทุกภาคส่วน ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) สถานการณ์การเรียนรู้ด้านการจัดระบบโรงเรียนพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ โรงเรียนร่มเกล้าปางตองตามพระราชดำริ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองตามพระราชดำริ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า ได้แก่ ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ม้ง ปะโอ ลีซอ และลาหู่ ปัจจุบันมีนักเรียนจำนวน 243 คน ซึ่งจัดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา มีกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของนักเรียน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตและให้ความรู้ด้านการเกษตร รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มยุวมอดิน กลุ่มยุวกษัตริกร กลุ่มอาสาสมัครท่องเที่ยว กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้พื้นฐานในด้านการเกษตรและการจัดการกลุ่ม

4. ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 สถานการณ์เรียนรู้ ได้แก่

1) สถานการณ์เรียนรู้ตามโครงการ “เดินตามรอยเท้าพ่อ” เป็นโครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในพื้นที่โครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้แก่ เรือนประทับแรมโป่งแดง เรือนประทับแรมปางตอง และศูนย์ศิลปาชีพ กิจกรรมด้านพืช (พืชผักไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ) กิจกรรมอนุรักษ์ดินและน้ำ กิจกรรมด้านการประมง ปศุสัตว์ ชลประทาน รวมถึงความหลากหลายทางธรรมชาติ อีกทั้งเพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) สถานการณ์เรียนรู้ด้านการบังคับใช้สัตว์ต่างบนพื้นที่สูง มีศูนย์ประสานงานโครงการฯ กรมทหารราบที่ 21 รักษาพระองค์ฯ ร่วมกับโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นผู้รับผิดชอบ ปัจจุบัน คอกม้าในศูนย์มีม้าจำนวน 31 ตัว และล่อจำนวน 7 ตัว และได้ทำการฝึกอบรมเกษตรกรในการใช้พาหนะสัตว์ต่าง เพื่อขนส่งผลิตผลทางการเกษตร และใช้ในกิจกรรมรับนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรายได้เสริม จำนวน 10 ราย ในพื้นที่เป้าหมาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับผู้สนใจ เข้ามาเยี่ยมชมในบริเวณพื้นที่ศูนย์บริการและพัฒนาที่สูงปางตองตามพระราชดำริ

3) สถานการณ์เรียนรู้การจัดการจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบ Home Stay ปัจจุบันคือ โครงการจัดหมู่บ้านรวมไทย (ปางอู๋) ซึ่งเป็นหนึ่งในพื้นที่ขยายผลของศูนย์บริการและ

พัฒนาที่สูงปาดองตามพระราชดำริ มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีทิวทัศน์ที่สวยงาม และอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ปัจจุบันมีสมาชิกเข้าร่วมโครงการจำนวน 23 ราย และมีบ้านพักจำนวน 70 หลัง

3) โครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

จากยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านของโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หากสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมส่งผลทำให้สามารถขยายผลการพัฒนาจากโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งถือเป็น “ฐานการพัฒนา” ไปสู่ราษฎรในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมถึงขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นจากโครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษสาขาต่าง ๆ ให้แก่ราษฎรในเขตท้องถิ่นที่ตั้งศูนย์ โดยการฝึกอบรมให้ราษฎรมีความรู้ด้านการทอผ้า การจักสาน และการฝีมือต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่
2. ทำให้ราษฎรได้รับเทคนิคในการผลิตพืชและสัตว์แบบใหม่ รวมถึงพันธุ์พืชและสัตว์แบบใหม่ ตลอดจนพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ จากศูนย์กลางการผลิตพืชและสัตว์
3. สามารถพัฒนาที่ดินทำกินของราษฎรชาวไทยภูเขาให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำและสิ่งสาธารณูปโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต รวมถึงการจัดสรรที่ดินทำกินและอยู่อาศัยแก่ราษฎร
4. ทำให้ราษฎรชาวไทยภูเขายกเลิกการปลูกฝิ่นและหันมาเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชทดแทน
5. ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าจากการทำไร่เลื่อนลอย และเพื่อสงวนป่าไม้ไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
6. พัฒนาทางด้านจิตใจของราษฎรให้มีความรักสามัคคีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีความรักและหวงแหนในผืนแผ่นดินของตน
7. สนับสนุนให้ราษฎรได้รวมตัวกันในรูปแบบสถาบันเกษตรกร หรือหมู่บ้านสหกรณ์
8. เพิ่มพูนรายได้และผลผลิตทางการเกษตรของราษฎรให้สูงขึ้น

4.4.2 โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1. ภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคมของโครงการ

การดำเนินงานโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโครงการตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริไว้ ให้นำหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นคณะทำงานได้ยึดถือต้นแบบการพัฒนาจากแนวพระราชดำริ โดยมุ่งเน้นในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ป่ากุยบุรี ครอบคลุมพื้นที่บริเวณ หมู่บ้านรวมไทย หมู่บ้านย่านซื่อ และหมู่บ้านพบอน รวม 3 หมู่บ้าน ในพื้นที่ ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และที่สำคัญคือ การอนุรักษ์พื้นที่และฟื้นฟูสภาพป่า ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า โดยเฉพาะช้างป่า และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้คนกับช้างอยู่ร่วมกันได้ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อแผ่นดินได้อย่างยั่งยืนสืบไป (สมพิศ บุตรสาระ, 2556, หน้า 17)

จากพระราชดำริดังกล่าว จึงทำให้อำเภอจากหน่วยงานหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร และราษฎร ได้ร่วมมือและประสานงานกันในการดำเนินงานให้บรรลุตามแนวพระราชดำริ “โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยแม่ทัพภาคที่ 1 ในฐานะประธานอนุกรรมการดำเนินงานโครงการ ได้แต่งตั้งคณะทำงานโครงการประกอบด้วย 4 คณะทำงาน คือ

1. คณะทำงานที่ 1 (ด้านการประสานงานโครงการ) มี รอง มทภ.1 (1) เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ผอ.กกร.ทภ.1 เป็นเลขานุการคณะทำงาน และ ผบ.ร.11 พัน.3 รอ. เป็นหัวหน้า ชุดประสานงานโครงการฯ พร้อมทั้งจัดกำลังทหาร 1 ชุดปฏิบัติการ ประจำในพื้นที่โครงการฯ

2. คณะทำงานที่ 2 (ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ) มี ผู้อำนวยการบริหารจัดการอนุรักษ์ที่ 3 สาขาเพชรบุรี เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และหน่วยพิทักษ์ป่าไม้กุยบุรี อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เป็นหน่วยงานประจำในพื้นที่โครงการฯ

3. คณะทำงานที่ 3 (ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ) มี ปลัดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และนายอำเภอกุยบุรี เป็นคณะทำงานในพื้นที่โครงการฯ

4. คณะทำงานพิเศษ (ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ) มีชลประทานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และโครงการส่งน้ำชลประทานยางชุม เป็นคณะทำงานในพื้นที่โครงการ

2. ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการ

ยุทธศาสตร์ของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินการ สามารถแบ่งออกได้ เป็น 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านมวลชนสัมพันธ์ โดยมี ร.11 พัน.3 รอ. เป็นหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติ และเป็น ผู้ประสานงาน ให้หน่วยงานฝ่ายพลเรือน และภาคเอกชน ร่วมกันดำเนินการแบบบูรณาการ โดยผู้วิจัย สามารถสรุปยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติ ป่ากุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้ (เผ่าพันธุ์ เจนนุวัตร, 2556, หน้า 5)

1. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1) การส่งเสริมการปลูกสับปะรด ซึ่งเป็นอาชีพหลักของราษฎรในพื้นที่ ดังกล่าว โดยมีราษฎรประกอบอาชีพนี้จำนวน 120 ครอบครัว โดยการขึ้น-ลงของราคาสับปะรดจะเป็นไปตามกลไกของการตลาด ซึ่งกำหนดโดยบริษัท หรือโรงงานที่รับซื้อ หน่วยเป็นเพียงผู้ประสานงาน โดยการช่วยเหลือในการประสานให้เกษตรกรอำเภอ และพัฒนาที่ดิน เข้าช่วยเหลือในการดูแลรักษา แปลงปลูกสับปะรด เพื่อให้ได้ผลที่มีคุณภาพตามที่โรงงานต้องการ โดยมีตัวชี้วัด คือ แหล่งรับซื้อ ผลผลิตสับปะรด ได้แก่ บริษัทกุยบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด ยังคงรับซื้อจำนวนมาก และรับหมด ทำให้ราษฎรจะมีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 100,000-120,000 บาท รวมทั้งยังสามารถขายหน่อพันธุ์ได้ใน ราคาหน่อละ 1-1.80 บาทอีกด้วย ซึ่งจะทำให้มีราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกปีละ 10,000 บาท

2) การพัฒนาและส่งเสริมปลูกพืชผลทางการเกษตร ซึ่งในเรื่องนี้ กองทัพบก โดย ร.11 พัน.3 รอ. ได้ร่วมกับ คณะทำงานที่ 3 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ โดย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้จัดส่งพัฒนากรอำเภอ และเกษตรอำเภอกุยบุรี คูแล และส่งเสริม เกษตรกร ตั้งแต่การปลูกในพื้นที่ การเก็บผลผลิต และการนำผลผลิตไปจำหน่าย ประกอบด้วย พืชผล ทางการเกษตร เช่น มะเขือ ถั่วฝักยาว ฝักคะน้า ฝักกวาดตุง และพืชผักสวนครัว ไม้ผล ได้แก่ มะม่วง เป็นต้น โดยมีตัวชี้วัด คือ ราษฎรมีรายได้เฉลี่ย 3,000 บาท/เดือน เป็นรายได้คงที่ ทั้งนี้ เป้าหมายหลัก ของราษฎร ได้แก่ การปลูกพืชผักตามฤดูกาลนั้น เพื่อประกอบเลี้ยงภายในครัวเรือน ตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้

3) การสนับสนุนปลูกข้าวโพด ทำให้ราษฎรสามารถเก็บผลผลิตข้าวโพด ในพื้นที่ 20 ไร่ ได้ผลผลิตไร่ละ 2,000 กิโลกรัม รวม 40 ตัน หรือ 40,000 กิโลกรัม รายได้ 200,000 บาท เพิ่มขึ้น 50,000 บาท โดย ร.11 พัน.3 รอ. เป็นผู้ประสานงานในการหาตลาดรองรับ

4) การส่งเสริมการปลูกผักกาดเขียว เพื่อจัดทำเป็นผักกาดดองกระป๋อง โดยนำส่งโรงงาน ในพื้นที่ 10 ไร่ ได้ผลผลิต ไร่ละ 2,500 กิโลกรัม รวม 25 ตัน หรือ 25,000 กิโลกรัม ไร่ละ 6 บาท รายได้ 150,000 บาท

5) การพัฒนาอาชีพตามโครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ร.11 พัน.3 รอ. ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งยังคงเป็นอาชีพเสริม ที่สร้างรายได้ให้กับสมาชิก และเป็นการอนุรักษ์ผ้าไหม ตามพระราชเสาวนีย์อีกด้วย ผลการดำเนินงาน สมาชิกสามารถส่งเส้นไหมได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกได้ระดับหนึ่ง ทั้งนี้ โครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจะดำเนินการเฉพาะหมู่บ้านรวมไทย ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก และทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้จัดทำเป็นโครงการ “หมู่บ้านตัวอย่าง” ตามนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น ต่อมา กองศิลปอาชีพ สำนักพระราชเลขาธิการ ได้จัดตั้งกลุ่มสมาชิกปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับราษฎรเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

6) โครงการปลูกยางพารา ได้ดำเนินการปลูกต้นยางพาราในพื้นที่ต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน มีพื้นที่ปลูกยางพาราจำนวน 2,000 ไร่ นำไปผลิตเป็นแผ่นยาง แผ่นละ 1-1.5 กิโลกรัม จำหน่ายในราคา กิโลกรัมละ 50-55 บาท โดยจะนำส่งสหกรณ์การเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต่อไป

7) การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ไก่, เป็ด, สุกร และโค รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะ คือ การเลี้ยงแพะ โดยในรอบ 4 เดือน สามารถได้เนื้อแพะ 20 กิโลกรัม จำหน่าย กิโลกรัมละ 75 บาท สร้างรายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,500 บาท

8) การประมงน้ำจืด เป็นการจับปลาน้ำจืดในอ่างเก็บน้ำยางชุม ด้วยวิธีการดำน้ำ ซึ่งปลาที่จับได้มาก ประกอบด้วย ปลานิล ปลาดุก และปลาหมอ ราษฎรจะได้ปลาทุกวัน ไร่ละ 3-4 กิโลกรัม จำหน่าย กิโลกรัมละ 50 บาท เฉลี่ยรายได้วันละ 200-400 บาท หรือเดือนละ 9,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้เสริม และที่สำคัญราษฎร มีปลาบริโภค โดยไม่ต้องซื้อ นอกจากนี้ ยังมี การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าของปลา ที่ไม่ใช่เฉพาะเป็นฝ่ายจับปลาอย่างเดียว หน่วยงานมีความคิดในการจัดตั้งตู้รับบริจาค โดยที่อ่างเก็บน้ำยางชุม เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เข้ามาเยี่ยมชมโครงการ และตกปลา ได้ร่วมบริจาคเงินเพื่อจัดหาพันธุ์ปลามาปล่อยทดแทน และจัดซื้ออาหารปลาอนุบาลอีกด้วย

9) การบริการนักท่องเที่ยว ถือเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรอีกอย่างหนึ่ง ที่เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งสร้างอาชีพและรายได้ให้กับราษฎรได้ดีในห้วงปิดภาคเรียน โดยการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีราษฎรเข้าร่วมโครงการ จำนวน 36 คน

โดยราษฎรภายในพื้นที่โครงการฯ ได้จัดตั้งเป็นชมรมไถ่คืนน้ำเพื่อบริการและอำนวยความสะดวก โดยจัดรถยนต์บริการ พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโครงการและส่องสัตว์

2. ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1) การจัดสร้างฝายชะลอน้ำ หรือ Check Dam จำนวน 1,350 แห่ง กระจายทั่วผืนป่ากุยบุรี พอเพียงสำหรับสัตว์ป่า สำหรับในห้วงฤดูแล้ง ทั้งนี้ ในรอบ 1 ปี มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้นำเยาวชนจิตกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท ในช่วงปิดภาคเรียน ช่วงเดือน เม.ย. ของทุกปี โดยได้ดำเนินการจัดสร้าง Check Dam เพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่ข้างลงหากินอยู่ประจำ โดยมีตัวชี้วัดคือ ฝายชะลอน้ำ หรือ Check Dam สามารถเก็บกักน้ำได้เพียงพอที่จะเป็นแหล่งน้ำสำหรับสัตว์ป่า ซึ่งตรวจพบจากรอยเท้าของสัตว์ และมูลสัตว์ เช่น ช้างป่า, เสือ อยู่โดยรอบแหล่งน้ำ

2) โครงการป่าชุมชน ตามนโยบายของ มทก.1/ประธานอนุกรรมการ ได้สั่งการให้จัดทำโครงการป่าชุมชนให้ราษฎรร่วมกันดูแลป่า ร.11 พัน.3 รอ. จึงได้ร่วมกับคณะทำงานที่ 2 ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จัดทำโครงการปลูกป่าชุมชน ในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมาย หมู่บ้านหลัก 5 ไร่ และหมู่บ้านบริวาร 2 หมู่บ้าน ๆ ละ 3 ไร่ รวมพื้นที่ 11 ไร่ พร้อมทั้งให้ความรู้ในเรื่องป่าชุมชน โดยมีตัวชี้วัดคือ ราษฎรให้ความร่วมมือในการจัดโครงการปลูกป่าชุมชน และหลังจากเสร็จสิ้นการปลูกป่าชุมชน ได้จัดตั้งประชาอาสาพิทักษ์ป่า 1 คน ต่อ 1 ต้น ซึ่งหน่วยเล็งเห็นว่า การที่ราษฎรและเยาวชนดูแลต้นไม้เพียงคนละ 1 ต้น จะได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม ดีกว่าจะดูแลเป็นส่วนมาก และเพื่อให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า และให้คิดว่าป่าชุมชนแห่งนี้ เป็นของราษฎรเอง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายชื่อต้นไม้ และชื่ออาสาสมัคร บักตามต้นไม้ที่รับผิดชอบ เพื่อให้ง่ายแก่การดูแลและตรวจสอบ ซึ่งจะมีรางวัล เช่น ใบประกาศนียบัตรชมเชย แก่ต้นไม้ที่เจริญเติบโตได้ดี ซึ่งแสดงว่าได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดีอีกด้วย

3) การติดตามเฝ้าระวัง มีเป้าหมาย คือ การควบคุมดูแล ฝ้าตรวจ และป้องปรามการกระทำผิดในพื้นที่โครงการป่ากุยบุรีทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านรวมไทย ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก และหมู่บ้านบริวาร ได้แก่ หมู่บ้านพูนอน และหมู่บ้านย่านซื่อ โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดปฏิบัติการร่วมกับอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ป่าไม้กุยบุรี เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก รสทป. และชุด ชรบ. ดำเนินการลาดตระเวนเฝ้าตรวจและตั้งจุดตรวจ เพื่อป้องปรามการกระทำผิด การบุกรุกพื้นที่การทำลายป่า และการล่าสัตว์ โดยจะดำเนินการสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

4) การขุดลอกสระพักน้ำ มีเป้าหมาย คือ ป้องกันการตื้นเขินของสระน้ำ เพื่อให้สระน้ำสามารถเก็บน้ำได้เต็มจำนวน โดยมี ร.11 พัน.3 รอ. เป็นหน่วยประสานงานร่วมกับ สำนักชลประทานที่ 14 และชลประทานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการขุดลอกสระพักน้ำในหมู่บ้าน จำนวน 3 หมู่บ้าน โดยชุดประสานงานของ ร.11 พัน.3 รอ. จะเป็นหน่วยประสานงานและอำนวยความสะดวก

ความสะอาด รวมถึงการเฝ้าระวังช้างป่าอีกด้วย ซึ่งจะดำเนินการขุดลอกในหน้าแล้ง ห้วงเดือน กุมภาพันธ์-เมษายน เพื่อรองรับน้ำฝนในฤดูฝน

5) การส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ มีเป้าหมาย คือ การเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน โดยเกษตรอำเภอกุยบุรีจะดำเนินการจัดอบรมในการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ และมอบพันธุ์กล้าไม้ให้แก่ราษฎรเพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะดำเนินการในห้วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน

6) โครงการประชาอาสา มีเป้าหมาย คือ การดูแลบำรุงรักษาต้นไม้อย่างใกล้ชิด โดยชุดประสานงานของ ร.11 พัน.3 รอ. ดำเนินการจัดตั้งชมรมประชาอาสา มีสมาชิกจำนวน 300 คน ช่วยกันดูแลบำรุงรักษาต้นไม้ 1 คน ต่อต้นไม้ 1 ต้น เพื่อให้ต้นไม้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง และทำให้เป็นสวนป่าที่สมบูรณ์ โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง

1) การอบรมด้านยาเสพติด มีเป้าหมาย คือ การทำให้พื้นที่โครงการป่ากุยบุรีทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านรวมไทย ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก และหมู่บ้านบริวารได้แก่ หมู่บ้านพุดอน และหมู่บ้านย่านซื่อ ปลอดภัยจากยาเสพติด โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดประสานงานร่วมกับโรงพยาบาลกุยบุรี สภ. กุยบุรี และ ร้อย.ตชด.ที่ 144 ดำเนินการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรยาเสพติดให้โทษ เพื่อให้ได้รับทราบถึงประเภทของยาเสพติด พิษภัยของยาเสพติด และอัตราโทษที่ได้รับพร้อมภาพประกอบ โดยดำเนินการอบรมหมู่บ้านละ 3 รุ่น

2) การรณรงค์เรื่อง ลด ละ เลิก อบายมุข มีเป้าหมาย คือ การทำให้ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านสามารถ ลด ละ เลิก บุหรี่และสุรา เพื่อสุขภาพที่ดีและลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดประสานงานร่วมกับโรงพยาบาลกุยบุรีและอำเภอกุยบุรี จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ราษฎร ลด ละ และเลิกอบายมุขทั้งปวง โดยการนำราษฎรที่เข้าร่วมโครงการ ลด ละ เลิก บุหรี่และสุรา เข้ารับการฝึกอบรมไปพร้อมกับการปฏิบัติธรรม โดยดำเนินการอบรมหมู่บ้านละ 2 รุ่นต่อปี

3) การประชุมหมู่บ้าน มีเป้าหมาย คือ เพื่อชี้แจงข่าวสาร และรับทราบปัญหาของราษฎร โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดประสานงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วมประชุมประจำเดือน ณ ที่ว่าการอำเภอกุยบุรี แล้วนำผลการประชุมมาจัดการประชุมหมู่บ้าน เพื่อชี้แจงข้อมูล และรับทราบปัญหาของราษฎร เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการช่วยเหลือราษฎรต่อไป โดยจะกำหนดการประชุมในห้วงวันที่ 1-10 ของทุกเดือน

4. ยุทธศาสตร์ด้านมวลชนสัมพันธ์

1) การปลูกฝังอุดมการณ์รักชาติ ตามแนวพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีเป้าหมาย คือ สนองพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในเรื่องของการปลูกฝังอุดมการณ์ความรักชาติ โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดมวลชนสัมพันธ์ดำเนินการส่งเสริมความรู้ในเรื่องอุดมการณ์ความรักชาติ ให้กับราษฎรและเยาวชนได้รับทราบ รวมทั้ง เพื่อให้เกิดความรักชาติ รักสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยจะมีการดำเนินการ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หมุนเวียนจนครบพื้นที่ทั้ง 3 หมู่บ้าน

2) การพัฒนาสัมพันธ์และการเผยแพร่งานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีเป้าหมาย คือ สร้างความสัมพันธ์และเสริมสร้างความรักความศรัทธาของราษฎรต่อหน่วยทหารและกองทัพบก โดย ร.11 พัน.3 รอ. จะจัดชุดมวลชนสัมพันธ์ดำเนินการพบปะประชาชน พัฒนาสัมพันธ์ และเผยแพร่งานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้ราษฎรได้รับทราบพระราชกรณียกิจของพระองค์ท่านและงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยจะมีการดำเนินการ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หมุนเวียนจนครบพื้นที่ทั้ง 3 หมู่บ้าน

3) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มีเป้าหมาย คือ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป ด้วยการส่งเสริมให้ราษฎรที่มีความรู้ความสามารถ ดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของดนตรีไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น กลองยาว เป่าแคน หัตถกรรม และการกลิ้งไม้ เป็นต้น โดยจะมีการดำเนินการเดือนละครั้ง

4) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเป้าหมาย คือ การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง ด้วยการส่งเสริมให้ราษฎรที่มีความรู้ความสามารถ ดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อให้ได้รับความรู้ในเรื่องการแพทย์แผนโบราณ นวดแผนโบราณ หมอพื้นบ้าน และโหราศาสตร์ เป็นต้น โดยจะมีการดำเนินการเดือนละครั้ง

3) โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

จากยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน ของโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หากสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมส่งผลทำให้สามารถขยายผลการพัฒนาจากโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไปสู่ราษฎรในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาและเก็บ

ข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นจากโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์พื้นที่และฟื้นฟูสภาพป่า ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า โดยเฉพาะช้างป่า อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อแผ่นดินได้อย่างยั่งยืนสืบไป
2. ราษฎรในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาอาชีพ การปลูกสับปะรดและพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ รวมทั้งจากการเลี้ยงสัตว์ การประมง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการบริการนักท่องเที่ยว
3. สังคมในพื้นที่โครงการเกิดความมั่นคง ปราศจากภัยคุกคามทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งปราศจากยาเสพติดและแหล่งอบายมุข
4. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป ด้วยการส่งเสริมให้ราษฎรที่มีความรู้ความสามารถ ดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง จนกระทั่งสามารถทำให้สังคมเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และขยายผลสู่สังคมอื่น ๆ และประเทศชาติต่อไป

4.4.3 ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านราษฎ์ อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา

1. ภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคมของโครงการ
จากการที่พื้นที่รอยต่ออำเภอเสิงสาง และอำเภอครบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ของจังหวัดนครราชสีมา จึงทำให้มีราษฎรจากหลายท้องถิ่นบุกรุกเขตป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เข้าถากถางปลูกพืชไร่ กลายเป็นชุมชนจำนวนมากกระจัดกระจายอยู่อาศัยและทำกินอย่างไม่มีระบบ ขาดผู้นำในการปกป้องรักษาและพัฒนาพื้นที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นแหล่งเสาะแสวงหาผลประโยชน์ของนายทุนอิทธิพลในอดีต นอกจากนี้ พื้นที่บริเวณดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มีการชั่งสุ่มกำลังพล ยุทโธปกรณ์ และเกิดการต่อสู้ด้วยอาวุธอย่างขนานใหญ่ เป็นผลกระทบให้ราษฎรกระจัดกระจายอย่างไม่มีผู้นำและระบบในการควบคุม ถูกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์รบกวน ชูบังคับ จับกุม และถูกกวาดต้อน ทำให้ราษฎรต้องอพยพหลบภัยเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาความยากจนและส่งผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมมาจนถึงปัจจุบัน (สมพิศ บุตรสาระ, 2556, หน้า 46)

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ความได้ทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงห่วงใยพสกนิกรผู้ยากไร้ในพื้นที่เหล่านี้ จึงพระราชทานแนวทางพระราชดำริให้กรมชลประทานประสานงานอย่างใกล้ชิดกับกองทัพบก ทำการก่อสร้างฝายทดน้ำช่วย

หินทองที่ตำบลโนนสมบูรณ์ เพื่อให้ราษฎรได้ใช้สอยในระยะเริ่มต้นก่อนที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองมะนาวที่หมู่บ้านโนนดินแดง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ไปพร้อม ๆ กัน หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวทางพระราชดำริให้กรมชลประทานทำการสำรวจออกแบบการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำนางรองและอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศไว้ล่วงหน้า และในปี 2529 กรมชลประทานจึงได้เริ่มก่อสร้างตัวเขื่อน หลังจากนั้นในปี 2536 ได้ทำการก่อสร้างระบบส่งน้ำท้ายเขื่อนตอนที่ 1 และสามารถจัดสรรน้ำให้แก่ราษฎรใช้สอยทำการเกษตรได้โดยสมบูรณ์ในปี 2538

เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำและพระปรีชาสามารถแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2525 อนุมัติให้กองทัพภาคที่ 2 เป็นผู้นำในการเข้าดำเนินการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่รอยต่ออำเภอเสิงสางและอำเภอครบุรี โดยจัดสรรงบประมาณเป็นโครงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งควบคุมการใช้เครื่องมือทางการทหารและจัดทำแผนผสมผสานเบ็ดเสร็จสมบูรณ์แบบ โดยให้ส่วนราชการต่าง ๆ เข้าปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายภายใต้แผนงานเดียวกันสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2. ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการ

เขื่อนกักเก็บน้ำลำปลายมาศอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการชลประทานขนาดกลาง สามารถกักเก็บน้ำได้ 98 ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นการควบคุมปริมาณน้ำบริเวณต้นน้ำลำปลายมาศ อันเป็นลุ่มน้ำสาขาหลักที่สำคัญสาขาหนึ่งของกลุ่มลุ่มน้ำมูลในการที่จะหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่อำเภอประคำ อำเภอหนองกี่ อำเภอหนองหงส์ อำเภอเมือง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้น้ำ โดยดำเนินการจัดทำเป็นโครงการพัฒนาที่ผสมผสานกันอย่างสมบูรณ์แบบ สามารถใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประสานงานของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เข้ามาร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายภายใต้แผนงานเดียวกันได้อย่างลงตัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์การพัฒนาพื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ ได้ดังนี้ (อาร์ม ยศสุนทร, 2556, หน้า 1-2)

1) ยุทธศาสตร์ในการจัดตั้งโครงการหมู่บ้านป่าไม้ โดยการรวบรวมราษฎรที่กระจัดกระจายให้มาอยู่อาศัยรวมกันแล้วจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่จำนวน 10 หมู่บ้าน รวมทั้งจัดที่อยู่อาศัยและจัดที่ดินทำกินให้ราษฎรดังกล่าวด้วย

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการประมง โดยการก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดใหญ่จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการมูลบน (เขื่อนมูลบนและเขื่อนลำแะ) และก่อสร้างโครงการขนาดเล็กจำนวน 17 โครงการ

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีพทุกสาขา โดยการส่งเสริมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รวมทั้งอาชีพศิลปหัตถกรรมเสริมรายได้อื่น ๆ

4) ยุทธศาสตร์การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาสาธารณประโยชน์ โดยการปรับปรุงการคมนาคมให้มีถนนเชื่อมต่อกับหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ก่อสร้างสถานีอนามัยเพิ่มขึ้น 2 แห่ง ขยายไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้าน ก่อสร้างสถานศึกษาให้มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาครบทุกหมู่บ้าน

5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่างกายและจิตใจ โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ราษฎร การจัดระบบรักษาความปลอดภัย การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดหาน้ำสะอาด การฝึกหลักสูตร อพป., กนช. และการจัดตั้งหอกระจายข่าวภายในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นต้น

3. ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ทำยอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

จากยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 5 ด้าน ของศูนย์การพัฒนา ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า หากสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้าน ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมส่งผลทำให้สามารถขยายผลการพัฒนาจากศูนย์การพัฒนาพื้นที่ทำยอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไปสู่ราษฎรในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นจากศูนย์การพัฒนาพื้นที่ทำยอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดังนี้

1) สามารถใช้ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ทำยอ่างเก็บน้ำลำปลายมาศเป็นแหล่งบริการในการส่งเสริมการประกอบอาชีพและการยกระดับรายได้ โดยการช่วยเหลือราษฎรในลักษณะของการใช้ที่ดินและการใช้น้ำอย่างถูกวิธีได้อย่างยั่งยืน

2) ใช้เป็นศูนย์กลางในการศึกษาและสาธิตการประกอบอาชีพแบบครบวงจร ตั้งแต่การหาวัตถุดิบป้อนเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ตลอดจนถึงการจำหน่ายออกสู่ท้องตลาด

3) ใช้เป็นศูนย์กลางด้านวิชาการในการฝึกสอนการประกอบอาชีพให้เป็นตัวอย่างแก่พื้นที่อื่น ๆ

4) สังคมในพื้นที่โครงการเกิดความมั่นคง ปราศจากภัยคุกคามทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งปราศจากยาเสพติดและแหล่งอบายมุข ตลอดจนเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน และขยายผลสู่สังคมอื่น ๆ และประเทศชาติต่อไป

4.4.4 โครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

1. ภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคมของโครงการ

การริเริ่มในการก่อตั้งโครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์ เกิดขึ้นเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วย พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จเยือนภาคใต้ ได้ทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ชนบทต่าง ๆ ทรงพบปัญหา ความยากจน และการประกอบอาชีพของราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ดำเนินการเป็นโครงการส่วนพระองค์ ในการฝึกอบรมด้านเครื่องปั้นดินเผา เพื่อเป็นอาชีพเสริมแก่ราษฎรทางภาคใต้ โดยใช้ทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ และมีผู้นำจากหน่วยงานราชการ ต่าง ๆ หลายหน่วยเข้าร่วมดำเนินการเพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณ อาทิ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพลังงาน กองทัพอากาศที่ 4 และจังหวัดนราธิวาส เป็นต้น (สมพิศ บุตรสวระ, 2556, หน้า 49)

โครงการศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์ ได้เริ่มดำเนินการ เมื่อปี พ.ศ. 2528 โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาเป็นวิทยากรฝึกอบรมการทำเครื่องปั้นดินเผาให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ซึ่งมีผู้เข้ารับการอบรมรุ่นแรกเป็นจำนวน 32 คน ซึ่งในการฝึกอบรมในแต่ละปี ทางกรมวิทยาศาสตร์บริการจะเน้นในเรื่องของหลักการทำเครื่องปั้นดินเผา จนถึงปัจจุบัน กองศิลปาชีพ สำนักราชเลขาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา ได้ให้ศูนย์ศิลปาชีพพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ แบ่งการทำงานและฝึกงานของโครงการออกเป็นแผนกต่าง ๆ ดังนี้ (พิเชียรรัฐ ภาณุญาติ, 2556, หน้า 4-6)

- 1) แผนกวัตถุดิบและเครื่องจักร
- 2) แผนกเตาเผา
- 3) แผนกเคลือบ
- 4) แผนกขึ้นรูปโดยปั้นหมุน
- 5) แผนกเขียนลวดลาย
- 6) แผนกปั้นอิสระ
- 7) แผนกทำแม่แบบ
- 8) แผนกตกแต่ง
- 9) แผนกหล่อน้ำสลีป

2. ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการ

การดำเนินงานของโครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาที่กษิณราชนิเวศน์ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินงานตามโครงการโดยมีวัตถุประสงค์หลักของโครงการคือ (พิเชยรัฐ ภากรณ์นิตย์, 2556, หน้า 4-6)

1) ส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ได้มีโอกาสประกอบอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้เพียงพอกับความเป็นอยู่ตามสมควรแก่สภาพ

2) สามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

แนวทางดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโครงการจะใช้วิธีการแบ่งมอบความรับผิดชอบในการทำงานเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยกระจายความรับผิดชอบและอำนาจในการตัดสินใจไปยังคณะกรรมการดำเนินงานโครงการในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ มี กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 151 รับผิดชอบในการจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการ โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1) กำหนดนโยบายและวางแผนในการดำเนินงานของศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา ให้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

2) อำนวยการ, ควบคุม, กำกับดูแลการบริหารงาน และการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ ในศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา

3) ประสานงานกับภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ช่วยเหลือและสนับสนุนศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา

4) ติดตามผลและรายงานให้หน่วยเหนือทราบตามเวลาที่กำหนด

5) พิจารณาขั้นต้นในการเลือกสมาชิก ก่อนที่จะรายงานขอความเห็นชอบจากราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

2. ฝ่ายสนับสนุน มี กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 151 รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ดังนี้

1) การรักษาความปลอดภัยบริเวณศูนย์ศิลปาชีพ

2) สนับสนุนฝ่ายต่าง ๆ ตามที่ได้รับร้องขอ

3) ทำหน้าที่ปกครองสมาชิกนักเรียน

4) รายงานผลการปฏิบัติงานตามระยะเวลา

3. ฝ่ายผลิต มี อาจารย์ศรีโพธิ์ กลิ่นมาลี เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ดังนี้
 - 1) ออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาดหรือตามความริเริ่ม
 - 2) ดำเนินการผลิตและควบคุมการดำเนินงานในแผนกต่าง ๆ ภายในฝ่ายให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
 - 3) สอนอบรมสมาชิกเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการผลิต
 - 4) ดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ตลอดเวลา
 - 5) พัฒนาผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ทันสมัยและมีคุณภาพ
 - 6) รายงานผลการปฏิบัติงานตามระยะเวลา
 4. ฝ่ายการตลาด มี กษัตราดจังหวัดนราธิวาส เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ดังนี้
 - 1) ติดต่อประสานงานในเรื่องการจำหน่ายหรือการสั่งจองผลิตภัณฑ์
 - 2) ดำเนินการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ที่ดำเนินการผลิตเรียบร้อยแล้ว
 - 3) ดำเนินการในเรื่องการบรรจุหรือการห่อผลิตภัณฑ์
 - 4) ดำเนินการในเรื่องการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์
 - 5) รายงานผลการปฏิบัติงานตามระยะเวลา
 5. ฝ่ายการเงิน มี กษัตราดจังหวัดนราธิวาส เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ดังนี้
 - 1) จัดทำบัญชีการใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา
 - 2) ดำเนินการรับ-จ่าย และเก็บรักษาเงินของศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผา
 - 3) รายงานผลการปฏิบัติงานตามระยะเวลา
- 3) โครงการศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาที่กษัตราดจังหวัดนราธิวาสเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

จากการวางแผนการดำเนินงานโดยใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแบ่งมอบความรับผิดชอบและกระจายอำนาจในการตัดสินใจในการทำงานไปยังคณะกรรมการดำเนินงานโครงการในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการของโครงการได้อย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่า หากโครงการสามารถดำเนินงานโดยใช้ยุทธศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างจริงจังแล้ว ย่อมส่งผลทำให้สามารถขยายผลการพัฒนาจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาที่กษัตราดจังหวัดนราธิวาสไปสู่ราษฎรในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดนราธิวาส รวมถึงขยายผลการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปการพัฒนาสังคม

แบบองค์รวมอย่างยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์ ได้ดังนี้

1. ทำให้ราษฎรในพื้นที่สามารถประกอบอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้เพียงพอ กับความเป็นอยู่ตามสมควรแก่สภาพ
2. ทำให้สามารถนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มาใช้ให้ประโยชน์ อย่างคุ้มค่า
3. สามารถใช้ศูนย์ศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์เป็นแหล่ง บริการในการส่งเสริมการประกอบอาชีพและการยกระดับรายได้ รวมทั้งใช้เป็นศูนย์กลางในการศึกษา และสาธิตการประกอบอาชีพแบบครบวงจร ตั้งแต่การหาวัตถุดิบป้อนเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ตลอด จนถึงการจัดจำหน่ายออกสู่ท้องตลาด
4. ใช้เป็นศูนย์กลางด้านวิชาการในการฝึกสอนการประกอบอาชีพให้เป็น ตัวอย่างแก่พื้นที่อื่น ๆ ในเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง และเป็นการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป

สรุปวิเคราะห์โดยผู้วิจัย จากภาวะผู้นำเชิงเศรษฐกิจ-สังคมและยุทธศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมอย่างยั่งยืนของโครงการพัฒนาตาม พระราชดำริในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ที่ใช้ในการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า แต่ละโครงการมีภาวะผู้นำ ยุทธศาสตร์ และการพัฒนาซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์และ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยหากมองในแง่ของกลุ่มงานในการพัฒนาของ ทบ. แล้ว สามารถสรุปงานหลักในการพัฒนาของแต่ละโครงการได้ ดังนี้

1. โครงการพัฒนาตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน รับผิดชอบกลุ่มงาน ด้านส่งเสริมอาชีพ, ด้านฟาร์มตัวอย่าง และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก
2. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าสงวนแห่งชาติป่ากฤษนบุรี อันเนื่องมาจากพระราชดำริ รับผิดชอบกลุ่มงานด้านความมั่นคง ด้านส่งเสริมอาชีพ และด้านอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก
3. ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ชายอ่าวเก็บน้ำลำปลายมาศ อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ รับผิดชอบกลุ่มงานด้านความมั่นคง และด้านส่งเสริมอาชีพเป็นหลัก
4. โครงการศิลปาชีพเครื่องปั้นดินเผาทักษิณราชนิเวศน์ รับผิดชอบ กลุ่มงานด้านส่งเสริมอาชีพ และด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก